

ΤΑΣΕΙΣ

25ο ΕΤΟΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ **ΕΠΙΛΟΓΗ**

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟ 2008

Αναζητώντας
την τέλεια performance

Εικαστικό έκδοσης
Εθνική Λυρική Σκηνή: Τρία χρόνια παραστάσεις

Τ. ΜΠΑΚΟΠΙΑΝΝΗ, Γ. ΑΛΟΓΟΣΚΟΥΦΗΣ, Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΗΣ, Ν. ΚΑΡΑΜΟΥΖΗΣ, Π. ΚΑΖΑΚΟΣ, Γ. ΧΑΡΔΟΥΒΕΛΗΣ, Δ. ΧΙΟΝΗΣ, Κ. ΠΡΟΔΡΟΜΙΔΗΣ, Γ. ΜΕΡΓΟΣ, Μ. ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ,
Λ. ΤΕΣΣΑΡΟΜΑΤΗΣ, Γ. ΚΑΤΣΟΥΛΑΚΟΣ, Ν. ΚΟΝΣΟΛΑΣ, Α. ΜΑΚΡΥΔΗΜΗΤΡΗΣ, Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ, Ρ. ΦΑΚΙΟΛΑΣ, Μ. ΔΡΕΤΤΑΚΗΣ, Δ. ΧΑΛΙΚΙΑΣ, Ε. ΛΟΥΡΗ-ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ,
Α. ΑΛΕΞΑΚΗΣ, Χ. ΜΕΓΑΛΟΥ, Κ. ΖΟΠΙΟΥΝΙΔΗΣ, Γ. ΒΑΜΒΟΥΚΑΣ, Ι. ΑΙΒΑΖΗΣ, Σ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, Β. ΠΑΠΑΤΖΙΜΟΥ, Α. ΣΛΑΒΗΣ, Κ. ΑΙΒΑΛΗΣ, Θ. ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ, Π. ΠΡΟΔΡΟΜΙΔΗΣ

Για να συνεχιστούν οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης απαιτούνται νέα γενναία βήματα οικονομικής πολιτικής. Είναι βήματα μείωσης των μεγάλων ανισορροπιών της ελληνικής οικονομίας και αύξησης της ανταγωνιστικότητας. Η πρόκληση είναι μεγάλη διότι οι ανισορροπίες δεν φαίνονται, ούτε έχουν άμεσο πολιτικό κόστος. Ροκανίζουν, όμως, τη μελλοντική πορεία της χώρας.

Οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και η αναγκαιότητα μεταρρυθμίσεων

του Γκίκα Χαρδούβελη, καθηγητή στο Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Τραπεζικής Διοικητικής του Πανεπιστημίου Πειραιώς & Οικονομικού Συμβούλου του Ομίλου Eurobank EFG

1. Η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε το 2007 με πραγματικό ρυθμό περίπου 4%, συνεχίζοντας έτσι, χάρη κυρίως στην ισχυρή εγχώρια ζήτηση, μια εντυπωσιακή αναπτυξιακή πορεία. Από το 1994 η ανάπτυξη είναι υψηλότερη του μέσου όρου της ΕΕ-15 (Διάγραμμα 1). Έτσι, η Ελλάδα που στα μέσα της δεκαετίας του 1990 βρισκόταν στο 70% του μέσου βιοτικού επιπέδου της ΕΕ-15, σήμερα έχει φτάσει το 88% και πλησιάζει την Ιταλία. Καθοριστικής σημασίας για την αναπτυξιακή αυτή πορεία υπήρξε η απόφαση να γίνει η χώρα μέλος της Ευρωζώνης, γεγονός που απαιτούσε μείωση του πληθωρισμού και δημοσιονομικό νοικοκύρεμα. Σήμερα, το μεγάλο ερώτημα είναι αν η πορεία σύγκλισης προς το βιοτικό επίπεδο της Ευρώπης των 15 συνεχιστεί. Πολλοί απαισιόδοξοι ισχυρίζονται ότι η ταχεία ανάπτυξη των τελευταίων ετών έφτασε τα ανώτατα όριά της. Κατά τη γνώμη τους, μεγάλη πτώση των επιτοκίων, όπως έγινε μετά το 1997, δεν θα ξαναδούμε. Ούτε παρόμοια κινητήρια δύναμη με αυτές της ΟΝΕ και των Ολυμπιακών Αγώνων θα ξαναδούμε. Ο δανεισμός των νοικοκυριών φτάνει σε σημεία κορεσμού και οι ρυθμοί αύξησης της κατανάλωσης θα υποστούν μείωση. Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, που αποτελεί προπομπό και καθοδηγητή των επενδύσεων, τελειώνει. Η εισροή οικονομικών μεταναστών με φτηνά μεροκάματα για να χτίσουν σπίτια, να δουλέψουν στους αγρούς ή να γίνουν οικιακοί βοηθοί στερεύει. Αυτό, όμως, που παραμένει είναι ένα κράτος δυσκίνητο και αναποτελεσματικό, ανίκανο να αρθεί στο ύψος των απαιτήσεων της παγκοσμιοποίησης και του διεθνούς ανταγωνισμού, και μια κοινωνία εθισμένη στη μετρίότητα και την ανυπακοή σε νόμους που υπερβάλλουν, με τη δημόσια παιδεία διαρκώς να υποβαθμίζεται, τις αγκυλώσεις να πολλαπλασιάζονται και τη δίψα για αλλαγή και καινοτομία - αναγκαία συνθήκη στον διεθνή ανταγωνισμό - ανύπαρκτη. Άλλοι, πάλι, πιο αισιόδοξοι αναλυτές πιστεύουν ότι παρά τις δυσκολίες, το ελληνικό δαιμόνιο θα συνεχίσει να διαπρέπει. Ότι οι πηγές ανάπτυξης ποτέ δεν στερεύουν. Οι αισιόδοξοι φέρνουν ως παραδείγματα την επέκταση των ελληνικών επιχειρήσεων στη Νέα Ευρώπη, τη

δυναμική ανάπτυξη του τραπεζικού τομέα, του τομέα των τηλεπικοινωνιών και του τομέα των τροφίμων ή την εισροή των ναυτιλιακών εταιρειών στην Ελλάδα και την άνθιση του εφοπλιστικού κεφαλαίου. Το υπόλοιπο άρθρο είναι οργανωμένο ως εξής: Στο Εδάφιο 2, περιγράφονται οι προβλέψεις μας για το άμεσο μέλλον, δηλαδή το 2008. Στη συνέχεια επιχειρείται μια ανάλυση των βαθύτερων διαρθρωτικών προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας ώστε να απαντηθεί το ερώτημα με ποιο τρόπο οι σημερινοί ρυθμοί ανάπτυξης θα μπορούσαν να συνεχιστούν για πολλά ακόμα χρόνια. Συγκεκριμένα, στο Εδάφιο 3, παρουσιάζονται οι νέοι περιορισμοί στην οικονομική πολιτική, που απορρέουν από την ένταξη στην Ευρωζώνη. Στο Εδάφιο 4, περιγράφονται οι μεγάλες ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας και στο Εδάφιο 5 οι απαιτούμενες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Τέλος, στο Εδάφιο 6 συνοψίζονται τα κύρια συμπεράσματα της ανάλυσης.

2. Προβλέψεις για το 2008

Η αναπτυξιακή πορεία της ελληνικής οικονομίας αναμένεται να συνεχισθεί και το 2008, αλλά με βραδύτερους ρυθμούς. Η πρόβλεψη για ανάπτυξη 4%, που αναφέρε-

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ δυσκίνητο και αναποτελεσματικό, και μια κοινωνία εθισμένη στη μετρίότητα και την ανυπακοή σε νόμους που υπερβάλλουν, με τη δημόσια παιδεία διαρκώς να υποβαθμίζεται, τις αγκυλώσεις να πολλαπλασιάζονται και τη δίψα για αλλαγή και καινοτομία - αναγκαία συνθήκη στον διεθνή ανταγωνισμό - ανύπαρκτη. ■

ται στον Προϋπολογισμό του 2008 πρέπει να θεωρηθεί αισιόδοξη, καθώς φαίνεται να υποεκτιμά κυρίως τις επιδράσεις ενός αρνητικού διεθνούς περιβάλλοντος, που εντείνονται και από τις χρόνιες αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας. Η παγκόσμια οικονομία το 2008 αναμένεται να συνεχίσει να αναπτύσσεται αν και υπάρχουν κίνδυνοι για επιβράδυνση στους ρυθμούς ανάπτυξης ως αποτέλεσμα των προβλημάτων στην οικονομία των ΗΠΑ. Σύμφωνα και με το υπόδειγμα της Eurobank EFG, η πιθανότητα ύφεσης στις ΗΠΑ είναι κοντά στο 50%. Αντισταθμιστικά αναμένεται να λειτουργήσει η ισχυρή ανάπτυξη στις αναδυόμενες οικονομίες, οι οποίες έχουν αυτονομηθεί σε κάποιο βαθμό από τις εξελίξεις στις ΗΠΑ, ιδίως στις αποκαλούμενες χώρες BRIC (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία και Κίνα).

Η τιμή του πετρελαίου δεν αναμένεται να παραμείνει στα σημερινά υψηλά επίπεδα. Έτσι, η αρνητική επίδραση του αναμένεται να είναι περιορισμένη, δηλαδή να αφαιρέσει 0,2 - 0,3 ποσοστιαίες μονάδες από τον ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ και να αυξήσει ισόποσα τον πληθωρισμό.

Όσον αφορά τις επιπτώσεις της πιστωτικής κρίσης - που είναι κατά τη γνώμη μου η μεγαλύτερη της τελευταίας 25-ετίας, η οποία ξεκίνησε στην αγορά των στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου (subprime) των ΗΠΑ, αυτή θα προσθέσει έως και μία ποσοστιαία μονάδα στα επιτόκια χορηγήσεων, αφού οι τράπεζες θα μεταφέρουν μεγάλο μέρος του υψηλότερου κόστους χρήματος στους πελάτες τους. Τα υψηλότερα αυτά επιτόκια δεν θα φτάσουν στα επίπεδα της περιόδου πριν το 1995, αλλά αποτελούν έναν επιβραδυντικό παράγοντα για τις επενδύσεις και την κατανάλωση. Από την άλλη πλευρά, αντισταθμιστικά λειτουργεί η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού στην ελληνική τραπεζική αγορά, η οποία οδηγεί σε μείωση του περιθωρίου μεταξύ επιτοκίων χορηγήσεων και επιτοκίων καταθέσεων, καθώς και σε μείωση της διαφοράς από τα αντίστοιχα περιθώρια στην Ευρωζώνη (Διάγραμμα 2).

Το διεθνές περιβάλλον δεν αποτελεί όμως μόνο πηγή ανησυχιών αλλά ταυτόχρονα προσφέρει και ευκαιρίες ανάπτυξης στις ελληνικές επιχειρήσεις και τράπεζες που δραστηριοποιούνται έντονα στη Νέα Ευρώπη. Οι χώρες αυτές θα συνεχίσουν να αναπτύσσονται με υψηλούς ρυθμούς, συμβάλλοντας θετικά στην αύξηση της κερδοφορίας των ελληνικών επιχειρήσεων και των επαναπατριζόμενων μερισμάτων. Οι ρυθμοί ανάπτυξης αναμένεται να είναι ισχυροί, πλην όμως θα επιβραδυνθούν ελαφρά. Σε μια χρονιά αυξημένης αβεβαιότητας όπως το 2008, οι θετικές προοπτικές των οικονομιών

Ήθηση από που;

- Οι κινητήριες δυνάμεις της πρόσφατης αναπτυξιακής πορείας, για τους απαισιόδοξους, εξαπλώνονται. Για τους αισιόδοξους το ελληνικό δαίμονο θα συνεχίσει να διαπρέπει, οι πηγές ανάπτυξης ποτέ δεν στερεύουν.

- Παράδειγμα, η δυναμική ανάπτυξη του τραπεζικού τομέα, των τηλεπικοινωνιών και του τομέα των τροφίμων ή η εισροή των ναυτιλιακών εταιρειών στην Ελλάδα και η άνθιση του εφοπλιστικού κεφαλαίου.

Όμως

- Η πρόβλεψη για ανάπτυξη 4% υποεκτιμά τις επιδράσεις ενός αρνητικού διεθνούς περιβάλλοντος, που εντείνονται και από τις χρόνιες αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας.

- Η «προστασία» του ευρώ αναίρεσε από τον μηχανισμό της αγοράς - επιτόκια και συναλλαγματική ισοτιμία - τον ρόλο του επιτηρητή-τιμωρού για τις ανισορροπίες στην οικονομία ή για την ανεπάρκεια της οικονομικής πολιτικής.

- Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας έχει εμφανείς επιπτώσεις στον πληθωρισμό και το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών.

- Το δημόσιο χρέος παραμένει σε πολύ υψηλά επίπεδα, ενώ η γήρανση του πληθυσμού σε συνδυασμό με το σύστημα πρόωρης συνταξιοδότησης αναμένεται να το μεγαλώσουν ακόμα περισσότερο.

της Νέας Ευρώπης αντισταθμίζουν τους αυξημένους επενδυτικούς κινδύνους. Σημαντική, τέλος, αναμένεται να είναι και η εισροή πόρων από την Ε.Ε. στην Ελλάδα στα πλαίσια τόσο του Γ' ΚΠΣ όσο και του Δ', παρά τις δυσκολίες στην απορρόφηση των πόρων.

Εντονότερες αναμένεται να είναι το 2008 και οι πληθωριστικές πιέσεις, καθώς ενισχύονται οι παράγοντες που τροφοδοτούν τις αυξήσεις τιμών σε βασικά προϊόντα. Όπως μπορούμε να δούμε και στο Διάγραμμα 3, ο πληθωρισμός στην Ελλάδα μειώθηκε εντυπωσιακά στα χρόνια της προσπάθειας ένταξης στην Ευρωζώνη. Το 2007, η πορεία του πληθωρισμού ήταν συγκρατημένη, αλλά τους τελευταίους μήνες του έτους αναζωπυρώθηκε. Το αν αυτή η άνοδος των τιμών είναι παροδική ή όχι μένει να φανεί, αν και οι παράγοντες που την τροφοδοτούν παραμένουν εν ισχύ: Άνοδος των τιμών του πετρελαίου, ισχυρή εσωτερική ζήτηση και πιστωτική επέκταση.

3. Οι περιορισμοί στη μακροοικονομική πολιτική εντός Ευρωζώνης

Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη και η εισαγωγή του νέου νομίσματος είχε σημαντικά οφέλη για την ελληνική οικονομία. Συγκεκριμένα, η νομισματική πολιτική, από τη στιγμή που ασκείται αποκλειστικά από το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), δεν υπόκειται πλέον στις πολιτικές σκοπιμότητες των εθνικών κυβερνήσεων, ενώ η δημοσιονομική πολιτική απέκτησε και αυτή αυξημένη αξιοπιστία, αφού το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης συνεπάγεται αυξημένη πειθαρχία στα δημόσια οικονομικά, ιδιαίτερα για τις μικρές χώρες της Ευρωζώνης όπως η Ελλάδα.

Από την άλλη πλευρά, η συμμετοχή της Ελλάδας στη νομισματική ένωση είχε και αρνητικές επιπτώσεις. Αυτές αφορούν (i) την απώλεια παραδοσιακών μακροοικονομικών εργαλείων, δηλαδή της νομισματικής και της συναλλαγματικής πολιτικής, αλλά και (ii) την αναίρεση από τον μηχανισμό της αγοράς - επιτόκια και συναλλαγματική ισοτιμία - του ρόλου του επιτηρητή-τιμωρού για τις ανισορροπίες στην οικονομία ή για την ανεπάρκεια της οικονομικής πολιτικής.

Όσον αφορά την νομισματική πολιτική, η βέλτιστη πολιτική για τον μέσο όρο της Ευρωζώνης δεν είναι αναγκαστικά πάντοτε και η βέλτιστη πολιτική για έκαστη χώρα-μέλος. Και αυτό διότι ο οικονομικός κύκλος και η τροχιά του πληθωρισμού δεν είναι πανομοιότυπη

Θέλετε
η επιχείρησή σας
να εξ-ελίσσεται
διαρκώς;

Τώρα, με το Flex Plan Leasing προγραμματίζετε τη δόση leasing μεταξύ του minimum και maximum ποσού, ανάλογα με τη ρευστότητα της επιχείρησής σας και εξασφαλίζετε απόλυτη ευελιξία.
Από τη μεγαλύτερη εταιρεία Leasing στην Ελλάδα.

Γιατί εμείς παίρνουμε την επιχείρησή σας προσωπικά.

 Eurobank
Leasing

Eurobank Τραπεζική Επιχειρήσεων

Τηλεφωνικά:
• Eurobank Leasing 210 5710555 (Αθήνα), 2219 575879 (Θεσσαλονίκη)
• 45 ελεγχόμενες μονάδες Παράρτημα/Επιχειρήσεις
• www.eurobank.gr/leasing

από χώρα σε χώρα. Για παράδειγμα, στην περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων, όταν η χώρα μας αντιμετώπιζε υψηλότερη ζήτηση και πληθωρισμό από τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης, η βέλτιστη βραχυπρόθεσμη νομισματική πολιτική για την Ευρωζώνη ήταν υπέρ το δέον επεκτατική για την Ελλάδα.

Αντίστοιχοι είναι και οι περιορισμοί στη συναλλαγματική πολιτική. Στο παρελθόν, η Τράπεζα της Ελλάδος είχε τη δυνατότητα παρέμβασης στην αγορά συναλλάγματος και επίδρασης στην ισοτιμία του εγχώριου νομίσματος. Μπορούσε, για παράδειγμα, να υποτιμήσει τη δραχμή και να μειώσει – τουλάχιστον προσωρινά – τις τιμές των ελληνικών προϊόντων στο εξωτερικό ή να αυξήσει τις τιμές των ξένων προϊόντων στην Ελλάδα, βελτιώνοντας έτσι την ανταγωνιστικότητα. Σήμερα δεν έχει αυτή τη δυνατότητα.

Η δεύτερη αρνητική συνέπεια της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωζώνη είναι το γεγονός ότι έχει παύσει να λειτουργεί εξισορροπητικά ο παραδοσιακός μηχανισμός τιμών της αγοράς. Για παράδειγμα, σήμερα το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών στην Ελλάδα είναι δραματικά υψηλό, περίπου 13% του ΑΕΠ. Παλαιότερα, με τέτοιο έλλειμμα η δραχμή θα δεχόταν ισχυρή πίεση για υποτίμηση, ενώ η πιθανότητα υποτίμησης θα ωθούσε τις νομισματικές αρχές προς αύξηση των εγχώριων επιτοκίων. Και οι δύο μεταβλητές – συναλλαγματική και επιτόκιο – θα δημιουργούσαν δυναμική μείωσης του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών. Σήμερα, όμως, δεν υπάρχει μια τέτοια αντίδραση, αφού το ελληνικό έλλειμμα δεν επηρεάζει τη συναλλαγματική ισοτιμία ή τα επιτόκια του ευρώ.

Οι περιορισμοί που περιγράφηκαν παραπάνω, έχουν ως αποτέλεσμα τη μετατροπή των οικονομικών κρίσεων του παρελθόντος σε σημερινές και μελλοντικές σωρευόμενες – και προσωρινά ατιμώρητες – ανισορροπίες, που σταδιακά όμως ροκανίζουν την παραγωγική δυνατότητα της χώρας και το μελλοντικό βιοτικό επίπεδο, πιθανόν χωρίς αυτό να γίνεται αντιληπτό από πολλούς πολιτικούς παράγοντες του τόπου. Αυτό είναι ένα πολύ μεγάλο και βουβό πρόβλημα, που διογκώνεται.

Με την «προστασία» του ευρώ οι οικονομικές κρίσεις του παρελθόντος μετατράπηκαν σε σημερινές και μελλοντικές σωρευόμενες – και προσωρινά ατιμώρητες – ανισορροπίες, που σταδιακά όμως ροκανίζουν την παραγωγική δυνατότητα της χώρας και το μελλοντικό βιοτικό επίπεδο, πιθανόν χωρίς αυτό να γίνεται αντιληπτό από πολλούς πολιτικούς παράγοντες του τόπου. Αυτό είναι ένα πολύ μεγάλο και βουβό πρόβλημα, που διογκώνεται...

4. Οι μεγάλες ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας

1.1 Έλλειμμα Ανταγωνιστικότητας

Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας είναι ίσως το βαθύτερο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας, αφού είναι διάχυτο παντού, σε ποικίλους τομείς, αγορές, δραστηριότητες και οικονομικές σχέσεις. Προβλήματα όπως η έλλειψη ποιότητας στην παιδεία, η μικρή επένδυση στις νέες τεχνολογίες, το αβέβαιο, αδιαφανές και ασταθές φορολογικό σύστημα, η γραφειοκρατία και η διαφθορά, η δυσκαμψία στην αγορά εργασίας, τα κλειστά επαγγέλματα και οι ολιγοπωλιακές πρακτικές σε πολλούς τομείς αποτελούν τροχοπέδη στη δυνατότητα της οικονομίας να παράγει ανταγωνιστικά αγαθά και υπηρεσίες στην παγκόσμια αγορά. Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας έχει εμφανείς επιπτώσεις στον πληθωρισμό και το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών. Ο πληθωρισμός αν και χαμηλότερος από ό,τι στα μέσα της δεκαετίας του '90, είναι υψηλότερος σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης (Διάγραμμα 3), ενώ το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών έχει φτάσει (Νοέμβριος 2006 – Οκτώβριος 2007) στα επίπεδα ρεκόρ του 12,9% του ΑΕΠ ή ετήσιου ποσού €29,2 δις.

Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας γίνεται ιδιαίτερα εμφανές όταν η χώρα μας συγκρίνεται με άλλες χώρες. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τα αξιόπιστα – και συγκρίσιμα διακρατικά – στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, το 2007 η Ελλάδα κατατάσσεται στην καθόλου αξιοζήλευτη 100^η θέση σε σύνολο 178 χωρών ως προς την ευκολία άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας!

1.2 Υψηλό Δημόσιο Χρέος

Τα δημόσια οικονομικά αναδεικνύονται ως ένας μεσομακροπρόθεσμος κίνδυνος, αφού το δημόσιο χρέος πα-

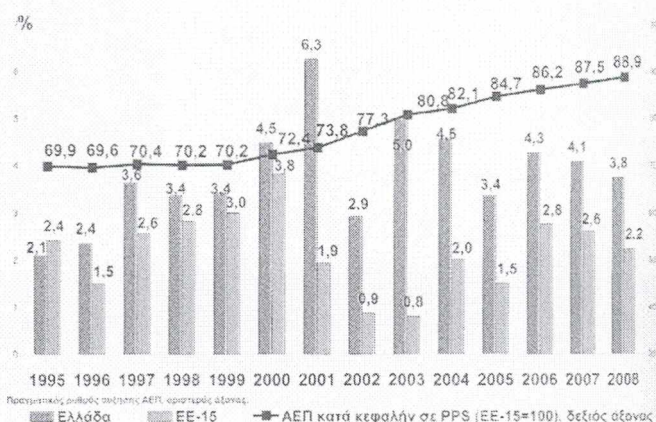
Π. 1. Η Μεγέθυνση των Μελλοντικών Υποχρεώσεων του Κράτους

	2005	2010	2015	2025	2050
Δαπάνες Υγείας (% ΑΕΠ)	5,1	5,4	5,5	5,7	6,8
Δαπάνες Εκπαίδευσης (% ΑΕΠ)	3,4	3,1	2,9	3,0	3,1
Ηλικιωμένοι εργαζόμενοι ηλικίας 55 – 64 (% εργαζομένων)	10,9	12,0	13,6	17,3	17,4
Συνταξιούχοι / Εργαζόμενοι (%)	26,8	28,0	30,3	35,8	60,4
Αριθμός μαθητών & σπουδαστών (χιλιάδες, Δημοτικό – ΑΕΙ)	1888	1768	1733	1724	1444

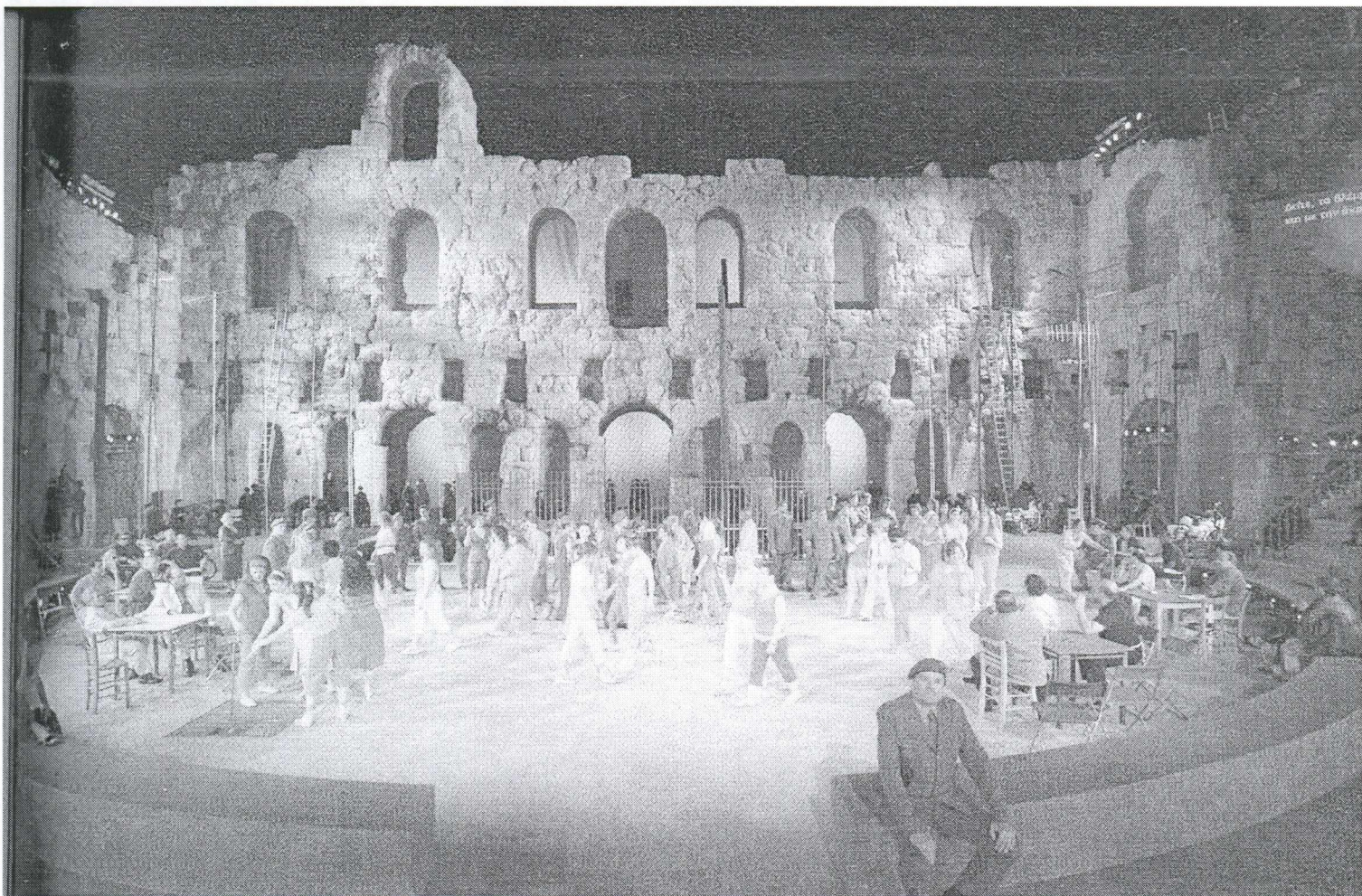
Πηγές: (1) ECB Monthly Bulletin, 2007, "Challenges to fiscal sustainability in the Euro area", February, p.66

(2) European Commission, 2006, DGEFIN, "The Impact of Ageing on Public Expenditure: Projections for the EU-25 Member States on Pensions, Healthcare, Long-Term, Education and Unemployment Transfers (2004-60)".

Δ.1 Πραγματικοί ρυθμοί ανάπτυξης & σύγκριση βιοτικού επιπέδου

Πηγή: European Commission

ΚΑΡΜΕΝ, Όπερα του Ζωρζ Μπιζέ

Μουσική Διεύθυνση: Λουκάς Καρυτινός

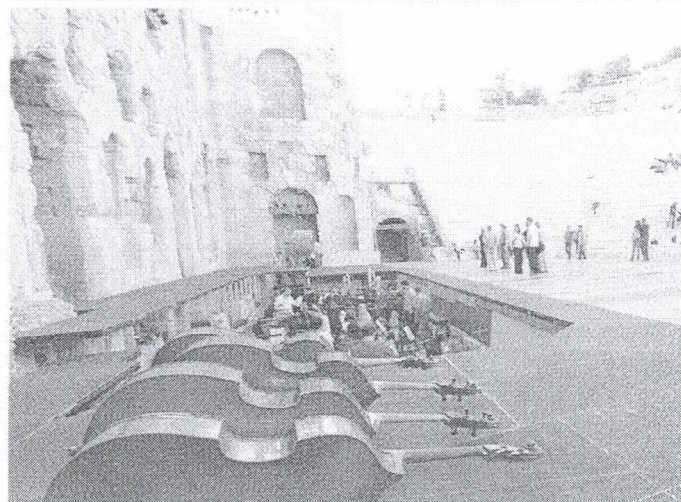
Σκηνοθεσία: Στήβεν Πίλμολ

Συνεργάτες σκηνοθέτες: Άντριου Γουίικς - Αλέτα Κόλλινς

Σκηνικά-κοστούμια: Άλισον Τόιττυ

Χορογράφος: Αλέτα Κόλλινς

Ηρώδειο 2007 Φωτό: Stefanos

ραμένει σε πολύ υψηλά επίπεδα (Διάγραμμα 4), ενώ η γήρανση του πληθυσμού σε συνδυασμό με το σύστημα πρόωρης συνταξιοδότησης αναμένεται να το μεγαλώσουν ακόμα περισσότερο. Ενδεικτικά αναφέρω πως το ποσοστό των ηλικιωμένων εργαζόμενων (55-64 ετών) θα αυξηθεί κατά 6,5 ποσοστιαίες μονάδες την περίοδο 2005-2050, ενώ ο δείκτης εξάρτησης που περιγράφει το τμήμα του πληθυσμού άνω των 64 ετών, που «εξαρτάται» από το τμήμα του πληθυσμού που μπορεί δυνητικά να εργαστεί (δηλαδή ο λόγος των δύο μεγεθών), προβλέπεται - με το σημερινό σύστημα συνταξιοδότησης - να αυξηθεί από 26,8% το 2005 στο απίστευτα υψηλό 60,4% το 2050 (Πίνακας 1). Η αναμενόμενη αύξηση του δημόσιου χρέους δεν περιορίζει απλώς τη δυνατότητα άσκησης επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής, αλλά μεγαλώνει και το κόστος δανεισμού του Δημοσίου ανά ευρώ δανείου, καθιστώντας τον δανεισμό σχεδόν απαγορευτικό.

1.3 Υψηλή ανεργία, χαμηλή απασχόληση, ανισότητα

Μια τρίτη μεγάλη ανισορροπία στην ελληνική οικονομία είναι η υψηλή ανεργία και τα χαμηλά ποσοστά απασχόλησης των νέων και των γυναικών. Η ανισορροπία, η οποία φανερώνει ότι η διάρθρωση της αγοράς εργασίας δεν ικανοποιεί ούτε τις επιχειρήσεις ούτε τους δυνητικά εργαζόμενους, είναι ιδιαίτερα εμφανής όταν τα ποσοστά αυτά συγκρίνονται με τα αντίστοιχα μέσα ποσοστά στην ΕΕ-15 (Πίνακας 2). Η υψηλή ανεργία και χαμηλή απασχόληση για ομάδες του πληθυσμού συμβαδίζουν και με μεγάλη ανισότητα. Η απόσταση μεταξύ των οικονομικών ευημερούντων και των οικονομικά

MEΛΛONLINE Εισαγωγών - Εξαγωγών

Κατακτήστε τον κόσμο
από την οθόνη
του υπολογιστή σας.

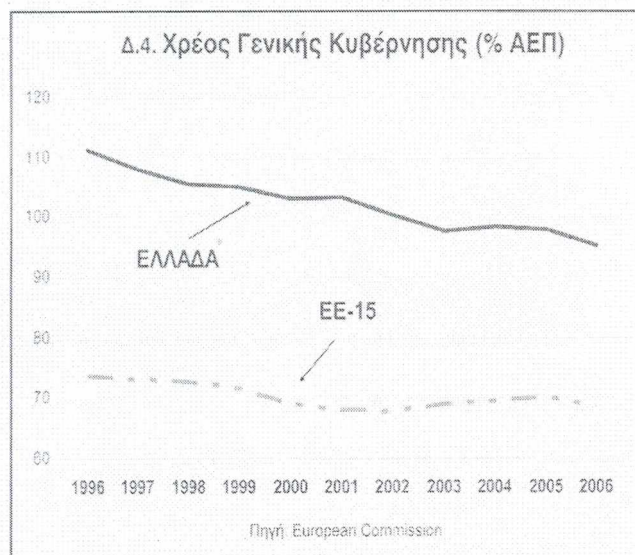
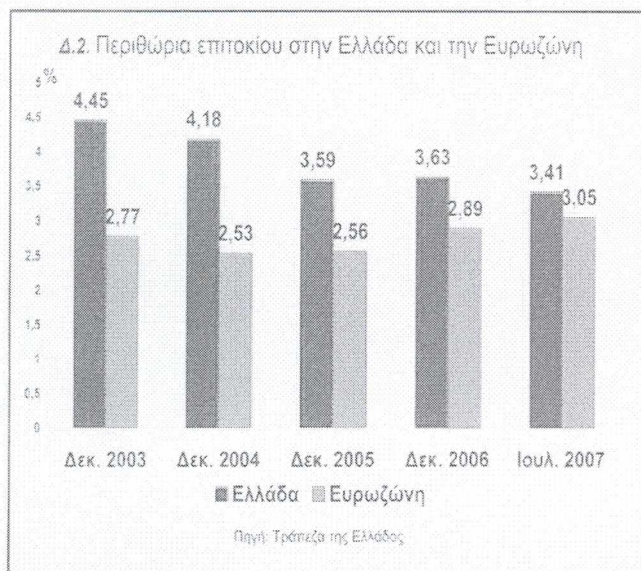
Η Eurobank φέρνει την επικοινωνία στον τομέα της Τραπεζικής Εμπειρογνώμης με την υπηρεσία MEΛΛONLINE Εισαγωγών - Εξαγωγών. Για πρώτη φορά στην Ελλάδα, ένα ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης συναλλαγών διευκολύνεται για εσάς όλες τις διαδικασίες εισαγωγών - εξαγωγών μέσω internet 24 ώρες το 24ωρο, μόνο με το πατήμα ενός κειμένου. Έτσι, μειώνεται δραματικά το λειτουργικό κόστος της επιχείρησής σας, ενώ εσείς έχετε τον πλήρη έλεγχο των συναλλαγών σας κάθε στιγμή.

Γιατί εμείς παίρνουμε την επιχείρησή σας προσωπικά.

Eurobank Τραπεζική Εμπειρογνώμης

Πληροφορίες:
• 45 ελληνικές μονάδες Τραπεζικής Εμπειρογνώμης
• www.eurobank.gr/eurobankonline

ασθενών είναι, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, η μεγαλύτερη στην Ευρώπη των 15. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το ποσοστό πολιτών σε κίνδυνο φτώχειας (δηλαδή με εισόδημα μικρότερο του 60% του διάμεσου εισοδήματος) είναι στην Ελλάδα 20%, ενώ στην ΕΕ-15 είναι μόλις 16%.

5. Οι απαιτούμενες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις

Η ένταξη στην Ευρωζώνη έχει αναγκαστικά αναδείξει τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις σε πολιτική προτεραιότητας για την άμβλυνση των ανισορροπιών της ελληνικής οικονομίας, διότι αυτές είναι πλέον οι πολιτικές που βρίσκονται στη διακριτική ευχέρεια της εκάστοτε κυβέρνησης. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις πρέπει, όμως, να γίνουν πράξη και να μην παραμείνουν απλές συστάσεις των διεθνών οργανισμών. Για να είναι πραγματικές, είναι σημαντικό να ξεκινήσουν από τον δημόσιο τομέα και τις αγορές αγαθών και υπηρεσιών ώστε να γίνουν αποδεκτές από τους πολίτες και στη συνέχεια με διάλογο και συναίνεση να επεκταθούν και σε πτυχές της αγοράς εργασίας.

5.1 ...στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών

Παρά τη σημαντική βελτίωση που παρατηρείται στην Ελλάδα από τη μείωση των κανονιστικών περιορισμών στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών από το 1993 έως το 2003, υπάρχουν περιθώρια προώθησης σημαντικών μεταρρυθμίσεων στην ελληνική αγορά προϊόντων, ώστε αυτή να συγκλίνει με τις περισσότερο απελευθερωμένες αγορές των υπόλοιπων χωρών-μελών του ΟΟΣΑ. Στην Ελλάδα, το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας είναι πιο έντονο στις αγορές υπηρεσιών και για τον λόγο αυτό η προσπάθεια ενίσχυσης του ανταγωνισμού θα πρέπει να εστιάσει στις υπηρεσίες διότι εκεί θα υπάρξουν και οι μεγαλύτερες αποδόσεις για τις όποιες προσπάθειες. Τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας γίνεται προσπάθεια προώθησης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών, που όμως δεν έχουν ολοκληρωθεί. Ανάμεσα στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που έχουν ξεκινήσει, ξεχωρίζει σε σπουδαιότητα η περαιτέρω απελευθέρωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, καθώς και η ευκολότερη δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρισμού από αιολικές πηγές ενέργειας. Στον χώρο των μεταφορών, όπου παρατηρείται και το μεγαλύτερο συγκριτικό έλλειμμα ανταγωνιστικότητας – εκεί βρίσκεται η μεγαλύτερη διαφορά στον πληθωρισμό με την Ευρωζώνη – απαιτείται να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση. Στις επικοινωνίες, ένας τομέας που η αμερικανική εμπειρία στη δεκαετία του 1990 έδειξε ότι είναι ιδιαίτερα ζωτικός για την ανάπτυξη του διαδικτύου και την εξάπλωση της παραγωγικότητας, επίσης χρειάζεται να δοθεί έμφαση. Σημαντική διαρθρωτική αλλαγή είναι η αναδιοργάνωση των ΔΕΚΟ, που ξεκίνησε με τον νόμο για τη λειτουργία των ΔΕΚΟ, ο οποίος προβλέπει τον εκσυγχρονισμό της διοίκησης, του ελέγχου και λειτουργίας τους, ενώ προσπαθεί να εφαρμόσει εργασιακές σχέσεις «ιδιωτικού τομέα» για τους νεοπροσλαμβανόμενους. Βεβαίως, η εφαρμογή του νόμου είναι το ζητούμενο, ενώ ο νόμος δεν περιλάμβανε τα νοσοκομεία.

5.2 ...στο Δημόσιο

Το Δημόσιο παράγει αγαθά και προσφέρει υπηρεσίες, που ο ιδιωτικός τομέας αδυνατεί να προσφέρει σε βέλτιστη ποσότητα, ποιότητα και τιμή. Το

KARMEN, Όπερα του Ζωρζ Μπιζέ

Μουσική Διεύθυνση: Λουκάς Καρυτινός

Σκηνοθεσία: Στήβεν Πίρλοτ

Συνεργάτες σκηνοθέτες: Άντριου Γουίς - Αλέτα Κόλλινς

Σκηνικά-κοστούμια: Άλison Τσίττυ

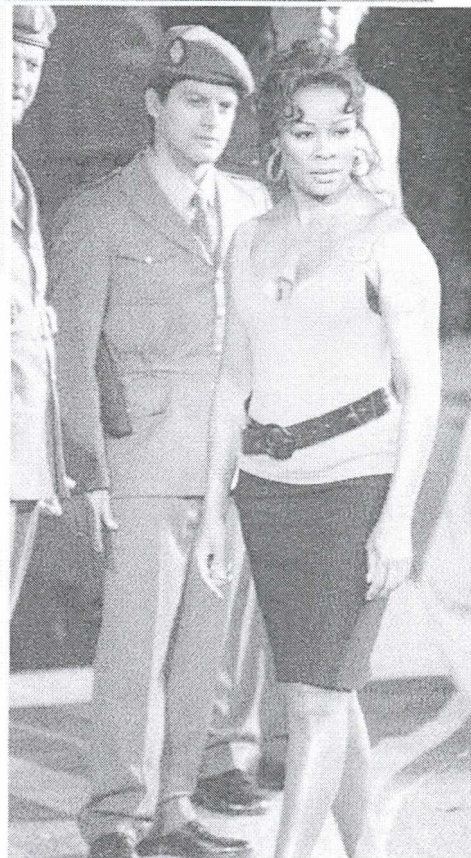
Χορογράφος: Αλέτα Κόλλινς

Ηρώδειο 2007 Φωτό: Stefanos

Δημόσιο είναι επίσης ο εγγυητής και ρυθμιστής των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων και συμβάσεων των πολιτών. Πολλές από τις αδυναμίες στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών και στην αγορά εργασίας οφείλονται στην αδυναμία του Δημοσίου να επιβάλλει ένα πλαίσιο διαδικασιών που να βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και να μεγιστοποιούν την παραγωγικότητα της οικονομίας.

Επτά χώρες από τις αρχικές 12 της Ευρωζώνης προέβλεψαν σε διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις των κρατικών τους δαπανών. Η περικοπή των δαπανών των χωρών της Ευρωζώνης που προχώρησαν σε μεταρρυθμίσεις είχε ως αποτέλεσμα τη βελτίωση των μακροοικονομικών τους δεικτών. Η πρώτη πρόφανής επίδραση ήταν στα δημοσιονομικά μεγέθη. Οι χώρες που περιέκοψαν τις κρατικές τους δαπάνες κατόρθωσαν να οδηγηθούν σταδιακά σε πλεονασματικούς προϋπολογισμούς. Μαζί με την περικοπή των δαπανών παρατηρείται και σημαντική βελτίωση στο δυνητικό ΑΕΠ, δηλαδή στη δυνατότητα της οικονομίας να παράγει αγαθά και υπηρεσίες. Το δυνητικό ΑΕΠ είναι σταθερά μεγαλύτερο εδώ και μια δεκαετία περίπου για τις χώρες που προώθησαν τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις σε σχέση με τις υπόλοιπες.

Η Ελλάδα ανήκει στις πέντε χώρες της Ευρωζώνης που δεν πραγματοποίησαν μεταρρυθμίσεις στις δημόσιες δαπάνες τους. Δέχτηκε, όμως, την ισχυρή θετική επίδραση από την προοπτική ένταξης και στη συνέχεια την ένταξη στην ΟΝΕ. Η επίδραση αυτή φαίνεται να περιορίστηκε στο σκέλος των εσόδων. Σήμερα πραγματοποιούνται βήματα για τον έλεγχο των δαπανών. Η δημιουργία Γενικής Διεύθυνσης Δημοσιονομικών Ελέγχων θα λειτουργεί ως εσωτερικός ελεγκτής. Παράλληλα, συστήνονται αντίστοιχες μονάδες εσωτερικού ελέγχου σε όλα τα υπουργεία και τις περιφέρειες. Επίσης, με τον

Το επιχειρείν
με μία μόνο κίνηση.

Αξιοποιήστε αποτελεσματικά τη ρευστότητα της επιχείρησής σας.

Μειώστε το λειτουργικό κόστος της επιχείρησής σας, πραγματοποιώντας με ασφάλεια και ταχύτητα από το Internet, όλες τις πληρωμές και εισπράξεις, τις εισογούς και εξηγουγές, καθώς και την καταβολή της μισθοδοσίας των υπαλλήλων σας, μέσα από έναν εύλογο λογαριασμό όψεως.

Γιατί εμείς παίρνουμε την επιχείρησή σας προσωπικά.

Eurobank Τραπεζική Επιχειρήσεων

Τηλεφωνικά

• 210 335 126

• 43 «Εξοικειωμένες μονάδες Τραπεζικής Επιχειρήσεων»

• www.eurobank.gr/corporatebanking

Προϋπολογισμό του 2008, ξεκινά και η αποτύπωσή του και με δομή προγραμμάτων ώστε όταν ολοκληρωθεί να είναι δυνατή η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των δημοσίων δαπανών.

Η κατανομή των εσόδων και των δαπανών αποτελεί συνήθως πολιτική επιλογή, η οποία όμως έχει πολλά χαρακτηριστικά, που είναι κοινώς αποδεκτά από όλα τα πολιτικά κόμματα. Στο σκέλος των εσόδων, είναι κοινή η επιθυμία για καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, της εισφοροδιαφυγής, της διαφθοράς και της παραοικονομίας. Είναι, επίσης κοινή επιθυμία η σταθερότητα του φορολογικού συστήματος, η διαφάνεια των κανόνων και η βέλτιστη διαδικασία είσπραξης των φόρων ώστε να μην επιβαρύνεται δυσανάλογα ο χρόνος των φορολογουμένων. Στο σκέλος των δαπανών, αποτελεί κοινή προτεραιότητα η επένδυση στην παιδεία και την ποιότητά της, την υγεία, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα, την τεχνολογία και την πληροφορική.

3.3 ...στην αγορά εργασίας

Οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας αφορούν μια πληθώρα ενεργειών με σκοπό την αύξηση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας της εργασίας. Αναφέρονται στις παρακάτω γενικές κατηγορίες: (α) την υιοθέτηση ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, (β) τις φορολογικές εισφορές εργοδότη και εργαζομένου, (γ) τη νομοθεσία για την προστασία

Η παγκόσμια οικονομία το 2008 αναμένεται να συνεχίσει να αναπτύσσεται αν και υπάρχουν κίνδυνοι για επιβράδυνση στους ρυθμούς ανάπτυξης, αποτέλεσμα των προβλημάτων στην οικονομία των ΗΠΑ, όπου η πιθανότητα ύφεσης είναι κοντά στο 50%. Αντισταθμιστικά αναμένεται να λειτουργήσει η ισχυρή ανάπτυξη στις αναδυόμενες οικονομίες, ιδίως στις αποκαλούμενες χώρες BRIC (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία και Κίνα). ■

των εργαζομένων, (δ) τα επιδόματα ανεργίας, (ε) τη διαδικασία καθορισμού μισθών και εργασιακών σχέσεων, (στ) την ευελιξία του ωραρίου εργασίας, καθώς και (ζ) τα συστήματα συνταξιοδότησης.

Η συγκριτική πορεία της Ελλάδας στις εργασιακές μεταρρυθμίσεις δεν είναι αξιοζήλευτη. Σύμφωνα με τους Brandt, Burmiaux and Duval (2005)¹, οι οποίοι χρησιμοποιούν στοιχεία του ΟΟΣΑ, η ένταση των μεταρρυθμίσεων που πραγματοποιήθηκαν στη δεκαετία 1994-2004, εκφρασμένη ως ποσοστό της μέγιστης δυνατής εφαρμογής, είναι πολύ χαμηλή όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης (Πίνακας 3).

Ένας από τους λόγους της καθυστέρησης αυτής οφείλεται στο ότι πολλές από τις παραπάνω κατηγορίες των μεταρρυθμίσεων πιθανόν να απειλούν την ασφάλεια και ευημερία τμημάτων του πληθυσμού και, παρά το γεγονός ότι ωφελούν πολύ περισσότερους, καθυστερούν ή αναβάλλονται εξαιτίας του πολιτικού κόστους που συνεπάγεται για τις εκάστοτε κυβερνήσεις η υλοποίησή τους. Επίσης, ορισμένες από τις προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις δεν είναι ξεκάθαρο ότι έχουν το επιθυμητό κοινωνικό αποτέλεσμα και πιθανόν πηγάζουν από την εκάστοτε επικρατούσα πολιτική ιδεολογία. Η έλλειψη ανάλυσης και διαλόγου επιτείνει το πρόβλημα. Η πιο σημαντική από τις εργασιακές μεταρρυθμίσεις αφορά το ασφαλιστικό σύστημα, το οποίο αν μείνει ως έχει, τότε οι επιπτώσεις για την ελληνική οικονομία θα είναι πολλαπλές. Συγκεκριμένα, οι μελλοντικές κυβερνήσεις θα έχουν δυσκολότερο έργο ως προς τον ισοσκελισμό του προϋπολογισμού, ενώ είναι πολύ πιθανό να επιφέρει μειωμένους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Συγχρόνως, αναμένεται να διχάσει και την κοινωνία ανάμεσα στους νέους που θα φορολογούνται περισσότερο και στους ηλικιωμένους που δεν θα απολαμβάνουν τον επιθυμητό βαθμό προστασίας.

Επίλογος

Η ένταξη στην ΟΝΕ είχε ως αποτέλεσμα η Ελλάδα να κερδίσει αξιοπιστία στη μακροοικονομική της πολιτική και να επιτύχει χαμηλά επιτόκια και πληθωρισμό, καθώς και περιορισμένα δημοσιονομικά ελλείμματα. Συνέβαλε ουσιαστικά στους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και τη μέχρι σήμερα σύγκλιση. Για να συνεχιστούν οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης απαιτούνται σήμερα νέα γενναία βήματα οικονομικής πολιτικής. Είναι βήματα μείωσης των μεγάλων ανισορροπιών της ελληνικής οικονομίας και αύξησης της ανταγωνιστικότητας της μέσω διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Η πρόκληση είναι μεγάλη διότι οι ανισορροπίες δεν φαίνονται, ούτε έχουν άμεσο πολιτικό κόστος. Ροκανίζουν, όμως, τη μελλοντική πορεία της χώρας.

Π. 2. Ανεργία, Απασχόληση (2006, τέλος έτους)

	Ανεργία		Απασχόληση	
	Ελλάδα	ΕΕ-15	Ελλάδα	ΕΕ-15
Σύνολο	8,9%	7,4%	61,0%	66,0%
Ανδρες	5,6%	6,5%	74,6%	73,5%
Γυναίκες	13,6%	8,5%	47,4%	58,6%
Νέοι	25,2%	16,0%	24,2%	40,1%

Πηγή: Eurostat

Π. 3. Μεταρρυθμίσεις στην Αγορά Εργασίας

Ένταση Μεταρρυθμίσεων Περιόδου 1994-2004
(% μέγιστης δυνατής βαθμολογίας)

	Δανία	Ευρωζώνη	Ιρλανδία	Πορτογαλία	Ελλάδα	Ισπανία
Συνολική βαθμολογία	29,3	18,5	17,4	15,9	13,8	10,5
Ενεργητικές πολιτικές	56	36,9	46	23	42	8
Κοινωνικές εισφορές	13	32,8	88	25	13	19
Προστασία εργαζομένων	10	9,4	-10	17	7	17
Επιδόματα ανεργίας	42	11,5	15	8	12	8
Καθορισμός μισθών	27	2,3	-14	5	5	7
Ευελιξία ωραρίου εργασίας	17	22,2	0	33	17	0
Ασφαλιστικό σύστημα	25	25,7	0	17	-8	8

Πηγή: (1) Brandt N., J.-M. Burmiaux and R. Duval, 2005. "Assessing the OECD Jobs Strategy: Past Developments and Returns," OECD Working Paper # 429.

(2) Duval R., J. Elmeskov, 2006. "The Effects of EMU on Structural Reforms in Labor and Product Markets," ECB Working Paper # 596, March.

1 "Assessing the OECD Jobs Strategy: PAST Developments and Reforms," OECD Economics Department Working Paper # 429, 2005.